

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

EFFECTIVENESS OF MEASURES TO ENSURE THE LAWSUIT IN ADMINISTRATIVE JUDICIAL PROCEDURE

Тур Т.О., здобувач освітнього ступеня доктора філософії у галузі права
Львівський державний університет внутрішніх справ

У статті на підставі чинного законодавства розглядається ефективність заходів забезпечення позову в адміністративному судочинстві. Актуальність теми зумовила необхідністю підвищення рівня захисту прав та законних інтересів позивачів у системі адміністративного судочинства. Мета статті – формулювання висновків про ефективність адміністративно-процесуального інституту забезпечення позову у судовій практиці. Методологічну основу дослідження формують: загальнонаукові методи пізнання правових понять, юридичних процесів, які використовуються в судовій діяльності щодо застосування заходів забезпечення позову в адміністративному судочинстві; спеціальні методи дослідження, розроблені та апробовані юридичною наукою. Зазначено, що ефективність застосування заходів забезпечення позову забезпечується нормативно визначеною в Кодексі адміністративного судочинства України процедурою прискореного розгляду заяви про застосування заходів забезпечення позову, коротким процесуальним терміном виконання рішення суду про застосування заходів забезпечення, дотриманням підстав та умов при застосуванні судом заходів забезпечення позову, використанням потенціалу суддівського розсуду під час виконання ухвали про застосування заходів забезпечення позову. Вказано, що аналіз результатів оскарження ухвал суду про застосування заходів забезпечення позову в адміністративній справі показує належне професійне судово визнання ухвал суду з зазначеного питання та юридичну спроможність. На підставі аналізу судової практики зазначено, що апеляційна інстанція в переважній більшості випадків залишає в силі ухвали судів першої інстанції. Важливими показниками ефективності застосування заходів забезпечення позову є законність, обґрунтованість та доцільність застосування судами в адміністративному судочинстві у більшості випадків.

Ключові слова: правосуддя, правове регулювання, адміністративно-правовий спір, адміністративний позов, суддівський розсуд, критерії.

The article on the basis based on legislation considers the effectiveness of measures to ensure the claim in administrative proceedings. The urgency of the topic necessitated an increase in the level of protection of the rights and legitimate interests of administrative plaintiffs in the system of administrative proceedings. The purpose of the article is to formulate conclusions about the effectiveness of the administrative-procedural institution of securing a claim in judicial practice. The methodological basis of the study is formed by: general scientific methods of knowledge of legal concepts, legal processes used in judicial activities for the application of measures to ensure the claim in administrative proceedings; special research methods developed and tested by legal science. It is noted that the effectiveness of the application of security measures is ensured by the normative procedure for accelerated consideration of the application for application of enforcement measures, short procedural term of execution of the court decision on application of security measures, observance of grounds and conditions for application of security measures, use of potential. Judicial discretion during the execution of the decision on the application of measures to secure the claim. It is stated that the analysis of the results of appealing court rulings on the application of measures to ensure the claim in an administrative case shows the proper professional judicial recognition of court rulings on this issue and legal capacity. Based on the analysis of case law, it is noted that the appellate instance in the vast majority of cases upholds the decisions of lower courts. Important indicators of the effectiveness of enforcement measures are the legality, validity and appropriateness of the application of courts in administrative proceedings in most cases.

Key words: justice, legal regulation, administrative-legal dispute, administrative lawsuit, judicial discretion, criteria.

Забезпечення позову – це не статична сукупність заходів, а нормативно-організований, послідовно здійснюваний комплексний процес, спрямований на результативне здійснення правових норм у житті, за допомогою адекватних правових засобів. Такий підхід до розуміння категорії забезпечення позову дозволяє: характеризувати даний правовий інститут у працюючому стані, вловити прояв досліджуваного предмета в часовому просторі, а не лише побачити у ньому пов'язаний єдиним функціональним призначенням об'єкт; підкреслити логічну завершеність, процедурний характер; акцентувати увагу на чіткій внутрішній організації.

Проблемі теоретико-правового дослідження адміністративного судочинства, у тому числі щодо заходів забезпечення позову, приділялась увага науковців різних галузей знань. Серед вчених-юристів, які займалися дослідженням цієї проблематики, доцільно відзначити роботи: В. Авер'янова, О. Бандурки, Ю. Битяка, Н. Бортник, М. Бурбики, І. Голосніченка, С. Єсімова, М. Коваліва, О. Миколенка, О. Остапенка, О. Пасенюка, О. Панченка та інших. Проблема ефективності забезпечення позову в адміністративному судочинстві є багатогранною. Вона може бути вирішена лише спільними зусиллями теоретиків та практиків. Але наразі практично відсутні дослідження з проблем визначення ефективності заходів забезпечення позову в адміністративному судочинстві.

Ефективність процесуально-правового механізму застосування забезпечення позову з метою запобігання

настанню негативних правових або матеріальних наслідків для позивача, ліквідації загрозованої небезпеки для фізичних та юридичних осіб, створення належного порядку у сфері адміністративних правовідносин, забезпечується судовою процедурою прийняття рішення застосування заходу забезпечення позову без виклику сторін.

Аналіз судової практики підтверджує процесуальну затребуваність та практичну значущість інституту забезпечення позову у вирішенні завдання щодо захисту прав, свобод, інтересів позивачів чи інтересів інших суб'єктів права, зміцненню законності у сфері адміністративних правовідносин.

Щоб визначити ступінь ефективності забезпечення позову, необхідно розглянути загальнотеоретичний підхід до розуміння ефективності забезпечення позову та встановити критерії ефективності. Ефективність інституту забезпечення позову в адміністративному судочинстві є частиною загальної проблеми оцінки та розрахунку ефективності правосуддя.

Ефективність як поняття у різних галузях знань визначається по-різному. Однак її сенс зводиться до єдиної сутності, яка представляється як певне співвідношення між отриманим результатом і витраченими ресурсами.

Вивчення думок вчених щодо аналізованої проблеми призводить до узагальнюючого висновку, що судження про ефективність правосуддя базуються приблизно на однакових критеріях [1]. Наприклад, щодо ефективності

правосуддя застосовується критерій досягнення мети судового захисту та встановлених завдань правосуддя.

Якщо звернутися до визначення ефективності правосуддя даного Р. Смоляком, то можна виділити ознаки: розгляд і вирішення конкретних судових справ та забезпечення винесення законних, обґрунтованих і справедливих постанов; гарантування шляхом використання засобів правосуддя досягнення соціально значимої мети; провадження судом державної діяльності при використанні процесуальної форми [2].

Поставлені законодавцем мета правосуддя у адміністративних справах та мета забезпечення позову дозволяють оцінювати ефективність застосування забезпечення позову в адміністративному судочинстві. До важливих факторів, що забезпечують ефективність правосуддя, належить винесення законних, обґрунтованих, справедливих судових рішень та інших судових актів.

На думку О. Терлецького, до основних критеріїв, за якими можна оцінити ефективність адміністративного судочинства, відносяться: відповідність встановленим у процесуальному законі цілям і завданням судочинства отриманого результату правового регулювання; справедливості і обґрунтованості судового рішення; оперативності розгляду та вирішення справи; простота захисту порушених прав, свобод і законних інтересів суб'єктів права; відсутність суперечностей у процесуально-правовому регулюванні порядку адміністративного судочинства та у судовій практиці; ступінь використання та впровадження у практику адміністративного судочинства інформаційних технологій [3].

Про ефективність правосуддя можна судити з урахуванням зіставлення мети відповідного виду судочинства та кінцевого результату дії правових норм.

Ґрунтуючись на наведених вище думках щодо ефективності правового регулювання та ефективності судової діяльності, розкриваючи юридичний потенціал адміністративно-процесуального інституту заходів забезпечення позову, доцільно проаналізувати ефективність даного інституту на рівні правотворчості.

Доцільно розглянути: рівень юридичної техніки побудови норм, які встановлюють порядок застосування судом забезпечення позову, особливості юридичної конструкції, наявність правових прогалів у регулюванні відповідних відносин; число заяв про застосування забезпечення позову, кількість приватних скарг на судові ухвали про забезпечення позову та результати розгляду скарг.

Дуже складно встановити кордон між двома рівнями (або формами) зміни ефективності: теорією (законотворчість у галузі адміністративного та адміністративного процесуального законодавства) та практикою (застосування адміністративних процесуальних норм у порядку адміністративного судочинства). Взаємодія між значеними рівнями є надзвичайно важливою та необхідною.

Доцільно розглянути питання ефективності застосування заходів забезпечення позову залежно від критерію відповідності даного процесуально-правового інституту, загальній меті формування адміністративного процесуального законодавства високої юридичної якості, та меті формування належної судової практики застосування забезпечення позову.

У зв'язку з цим виділимо два види виміру ефективності. Перший вимір, ефективність інституту забезпечення позову, що відповідає меті формування юридично якісного адміністративно-процесуального законодавства, здатного вирішувати завдання адміністративного судочинства та забезпечувати повноцінну дію всіх його принципів.

Ю. Почепцов визначає ефективність правового регулювання як адекватність засобів правового регулювання та способів застосування права тим суспільним відносинам, на регулювання яких воно спрямоване, відповідно

до мети, що відповідає об'єктивним умовам розвитку суспільства [4, с. 34].

Ефективність правової норми передбачає визначення мети та ступеня її досягнення. Тобто йдеться про співвідношення результатів дії правової норми з наміченою для неї метою. Правове регулювання завжди означає правовий вплив, але правовий вплив не завжди означає правове регулювання [5, с. 41].

У разі встановлення ефективності інституту забезпечення позову, який об'єднує різноманітні правові норми, які регулюють галузь однорідних відносин, необхідно визначити мету не кожної норми, а всієї системи правового регулювання. Заходи забезпечення позову мають мету забезпечити не лише захищеність, збереження права позивача, а й оперативність та реальність виконання майбутнього рішення суду.

На думку вчених, мета забезпечення позову – це запобігання несприятливим наслідкам оспорюваного нормативного акту, дії або рішення посадової особи, виключення обставин, які можуть перешкодити виконанню рішення суду повністю або в частині [6, с. 24].

Ухвалення судом забезпечення позову дозволяє мінімізувати збитки позивача у разі порушення прав і законних інтересів. Істотно скорочується період, коли можуть бути порушені права, свободи та законні інтереси фізичних та юридичних осіб.

За певними категоріями адміністративних справ можна прийняти конкретні види забезпечення позову. За іншими категоріями адміністративних справ, якщо немає заборони прийняття забезпечення позову, можуть застосовуватися заявлені у клопотанні види забезпечення позову. Суд може встановити заходи забезпечення позову на власний розсуд.

Широка дискреція суду у забезпеченні адміністративних позовів помітно підвищує юридико-практичний потенціал забезпечення позову та ефективність адміністративного судочинства. Порядок застосування забезпечення позову у Кодексі адміністративного судочинства України (далі – КАС України) вельми деталізований та комплексний [7].

Це проявляється, по-перше, у виділенні процесуально-правових норм про забезпечення позову до окремого розділу. По-друге, КАС України визначає порядок застосування забезпечення позову на стадії апеляційного оскарження. Такий високий рівень адміністративно-процесуальної правової регламентації порядку застосування забезпечення позову дозволяє усувати колізії та суперечності, що виникають у судів під час застосування інституту забезпечення позову.

Другий вимір ефективності забезпечення позову може бути визначений як відповідність мети застосування забезпечення позову та юридичних результатів дії адміністративно-процесуальних норм, що встановлюють підстави, умови, види та порядок застосування судами забезпечення позову.

Ефективність інституту забезпечення позову є важливим юридичним результатом судової діяльності щодо застосування забезпечення позову, який має забезпечувати ефективний правовий захист права і свободи фізичних та юридичних осіб. Дія принципу змагальності та рівноправності сторін адміністративного судочинства при активній ролі суду надає вплив на досягнення ефективності інституту забезпечення позову.

Ефективність забезпечення позову залежить: від повноти, раціональності, пропорційності прийнятих судом заходів забезпечення позову; своєчасності встановлення судового захисту; правильності вибору виду забезпечення позову; запобігання необґрунтованому та довільному заподіяння шкоди адміністративному позивачу, іншим особам або невизначеному колу осіб; забезпечення порядку процесуального оформлення застосування заходів забезпечення позову.

У більш широкому сенсі основою пошуку ефективності застосування заходу забезпечення позову покладено забезпечення законності прийнятих адміністративними органами адміністративних актів, забезпечення належної якості виконання адміністративними органами державних функцій та здійснення публічного управління.

Однією з поширених думок щодо ефективності правового регулювання є судження, відповідно до якого вивчення ефективності права доцільно проводити переважно за допомогою аналізу правозастосовної практики.

Дослідження проблеми ефективності інституту забезпечення позову має ґрунтуватися на результатах аналізу та узагальнення практики прийняття судами заходів забезпечення позову. Ефективність забезпечення позову залежить від правильності встановлення судом підстав для прийняття виду забезпечення позову, дотримання правил застосування та належного виконання учасниками адміністративного судочинства відповідних судових актів.

З метою аналізу ефективності дії інституту забезпечення позову необхідно визначити критерії, відповідно до яких можна оцінити цей процесуально-правовий інститут. Наукові праці, присвячені розгляду питання щодо критеріїв ефективності забезпечення позову, майже відсутні.

До критеріїв ефективності застосування забезпечення позову доцільно віднести кількість заяв, що надійшли, про застосування забезпечення позову (кількісний критерій). Надалі можлива диференціація:

- співвідношення ухвал суду про застосування забезпечення позову та ухвал про відмову у застосуванні забезпечення позову (можливий варіант – залишення заяви без руху); співвідношення ухвал про застосування забезпечення позову за окремими категоріями адміністративних справ, тобто залежно від специфіки розглянутого судом публічно-правового спору;

- відсутність або зниження кількості скасованих або змінених ухвал про застосування забезпечення позову або відмову у застосуванні забезпечення позову (якісний критерій);

- дотримання підстав та умов застосування забезпечення позову: співвідносність і пропорційність, доцільність застосування забезпечення позову щодо конкретного адміністративно-правового спору; пропорційність обраного виду забезпечення позову щодо незаконних адміністративних актів, рішень, дій (бездіяльності) посадових осіб публічного управління.

Критерій співвідносності означає наявність безпосереднього зв'язку між забезпеченням позову, що застосовується, та заявленою вимогою [8, с. 403].

У процесуальній діяльності дотримання критерію співвідносності вимагає від суду з'ясування низки питань, зокрема: чи не порушуються під час застосування забезпечення позову права та інтереси третіх осіб; чи співвідносяться наслідки застосування забезпечення позову та наслідки незастосування заходів для адміністративного позивача; чи здатні ці заходи гарантувати фактичну реалізацію мети забезпечення позову; чи є зв'язок між забезпеченням позову щодо предмета спору та забезпеченням у вигляді зазначеного виду забезпечення позову відновленню порушеного права; чи необхідний та достатній запитуваний захід забезпечення позову для запобігання небезпеці порушення прав, свобод і законних інтересів позивача; яке співвідношення наслідків у результаті прийняття заходу забезпечення позову для осіб, які беруть участь у справі, третіх осіб.

Пропорційність забезпечення позову заявленій позовній вимозі полягає у відповідності характеру та ступеню примусової сили забезпечення позову, характеру та ступеню можливих порушень прав, свобод і законних інтересів позивача.

Виходячи з сенсу заходів забезпечення позову, які виступають правовою гарантією реальності виконання

судового рішення, необхідно застосовувати забезпечення позову, обираючи вид забезпечення позову у взаємозв'язку характеру та предмету позову, не надаючи можливості особам, які беруть участь у справі, зловживати процесуальними правами. Адекватність заходу щодо забезпечення позову, що застосовується судом, визначається його відповідністю вимогам, на забезпечення яких він вживається. Оцінку такої відповідності здійснює суд, зокрема, з урахуванням співвідношення права (інтересу), про захист яких просить заявник, з майновими наслідками заборони відповідачеві вчиняти певні дії [9].

Неприйнятним є забезпечення позову, коли метою звернення до суду є застосування забезпечення позову, коли адміністративний позов у цій справі має другорядний характер. Це може свідчити про несумлінність заявника та спрямованість дій на заподіяння шкоди іншій стороні.

Дуже важливий аналіз має набувати критерій доцільності застосування забезпечення позову залежно від конкретного адміністративно-правового спору. Доцільність передбачає постановку та розгляд у суді наступних питань: чи є загроза порушення права адміністративного позивача; чи можна розглянути адміністративну справу без застосування забезпечення позову.

Ефективність забезпечення позову в адміністративному судочинстві, обумовлена факторами: визначена у процесуальних нормах прискорена процедура розгляду заяви про прийняття заходу забезпечення позову; короткий процесуальний термін виконання судового акту щодо прийняття забезпечення позову; суддівський розсуд щодо способу виконання забезпечення позову.

Застосування забезпечення позову пов'язані з різними напрямками забезпечення прав громадян. Критерії ефективності застосування забезпечення позову можуть виражатися у відповідних показниках.

Показники ефективності застосування забезпечення позову не повинні підмінюватися кількісними показниками звернень осіб з відповідними заявами. Необхідно комплексно вивчити та проаналізувати: предмет спорів, за якими заявляються позовні вимоги; обґрунтування рішення суду про задоволення чи відмову у прийнятті забезпечення позову; підсумкове рішення суду у адміністративній справі, де було застосовано забезпечення позову.

Показники ефективності повинні підтверджувати або спростовувати необхідність негайного захисту прав і інтересів осіб, які можуть постраждати, зазнати різноманітних збитків через тривалість судового розгляду.

Критерії ефективності застосування забезпечення позову повинні охоплювати всі види адміністративно-правових спорів, де потрібний судовий захист. Реалізація можливості оскарження судового акту ґрунтується на неоднозначності судового розсуду, що застосовується у судах під час вирішення питання прийняття заходу забезпечення позову. Особа має достатні підстави вважати, що судовий акт був винесений з порушеннями, або думка судді недостатньо обґрунтована.

Колізії, що виникли, або прогалини в праві можуть вирішуватися спочатку за допомогою застосування аналогії закону або права. Завершальним етапом у вирішенні адміністративної справи стає повноцінне використання можливостей внутрішнього переконання. Судовий розсуд не отримав належного та прямого нормативно-правового встановлення, розглядається на рівні аналогії, внутрішнього переконання судді, численних оціночних понять [10, с. 25].

Кількість оскаржуваних ухвал суду про застосування забезпечення позову, та ухвал прийнятих судом апеляційної інстанції є показником ефективності інституту забезпечення позову, оскільки дає підстави вважати, що процесуальні дії судді були вчинені без порушень. Забезпечення позову приймалися судом для досягнення інституційних цілей.

Різномірність суспільних відносин, регульованих правом, зумовлює необхідність застосування у межах цих відносин різних заходів, що відрізняються за змістом, підставами та порядком реалізації. Залежно від сфери застосування, цілей, специфіки правових норм, що регулюють певну групу заходів [11, с. 29-30].

Розширена підстава для застосування заходів забезпечення позову надає можливість для подання заяв про забезпечення позову великому колу осіб. Показником ефективності є процесуальний термін розгляду судом заяви про застосування забезпечення позову.

Як встановлює КАС України, суддя одноосібно, не повідомляючи сторони, виносить ухвалу про застосування заходу забезпечення позову не пізніше наступного робочого дня після дня надходження заяви до суду або після усунення у заяві виявлених судом недоліків. Така оперативність дозволяє забезпечити ефективний юридичний захист заявника на основі встановлення відповідачу заборони на здійснення дій, які можуть спричинити порушення прав і законних інтересів позивача.

Застосування норм інституту забезпечення позову ґрунтується на диспозитивних засадах стосовно заявника. Незважаючи на активну роль суду в адміністративному правосудді, суддя не вправі самостійно, без заяви позивача, вирішити питання про застосування забезпечення позову, та за видом забезпечення позову.

Позивач вступається, реалізуючи свою волю, про застосування забезпечення позову. Волевиявлення корелює з обов'язком довести необхідність прийняття судом ухвали про застосування забезпечення позову, бо в іншому випадку може бути завдано шкоди у зв'язку з діями відповідача або можуть настати несприятливі наслідки через небезпечну ситуацію, що склалася.

У цивільному процесі вважається усталеною позиція про те, що розгляд заяви про застосування забезпечувальних заходів є ефективним у зв'язку з тим, що суддя не повідомляє про розгляд заяви про вжиття заходу забезпечення позову та не запрошує на судові засідання сторони.

Аналогічні процесуальні порядки містяться в інституті забезпечення позову. Сторони не позбавлені права подання приватної скарги на ухвалу суду про застосування або скасування забезпечення позову.

У разі відмови в задоволенні адміністративного позову ухвалене забезпечення позову зберігає дію до набрання чинності цього рішення суду. Такий порядок обмежує процесуальну активність позивача та відповідача щодо впливу на результати вирішення адміністративної справи протягом усього періоду часу, визначеного для подання апеляційної скарги.

З метою досягнення корисного ефекту застосування забезпечення позову допускається заміна одного заходу на інший за заявою. Ця заміна відбувається, якщо обраний захід не вирішує завдання забезпечення захисту прав і інтересів фізичних та юридичних осіб або є невідповідним та неспіввідносним порівняно з очікуваним розміром

заподіяної шкоди, масштабами можливих порушень прав і законних інтересів осіб. Такий порядок дозволяє вносити зміни до правового становища сторін протягом усього судового процесу, якщо остаточне вирішення з якихось причин затягнулося.

Виходячи з даних судової практики та результатів досліджень, присвячених вивченню ефективності інститутів права, можна погодитися з думкою, що такі показники, як службове навантаження, якість розгляду справ та матеріалів або стабільність судових ухвал, терміни розгляду, стали основними критеріями оцінки роботи суду та конкретного судді.

Аналіз судової практики застосування заходів забезпечення позову дозволяє зробити висновок про високу ефективність застосування, що характеризується належним рівнем юридичної якості, сформованого у КАС України інституту забезпечення позову та організацією належної судової практики, яка застосовується під час розгляду адміністративних справ.

Для ефективного застосування забезпечення позову в адміністративному судочинстві необхідна постійна аналітика судових актів, щоб удосконалити процесуальні норми цього інституту.

Аналіз судової практики, що формується щодо застосування судами забезпечення позову дозволить у майбутньому розглянути головні проблеми вирішення судами клопотань про застосування забезпечення позову та виконання ухвал суду про застосування. Основними проблемами застосування заходів забезпечення позову в адміністративному судочинстві є вибір виду; процесуальна форма судової відмови у прийнятті забезпечення позову.

Висновки. Ефективність застосування заходів забезпечення позову складається з досягненням мети адміністративно-процесуального регулювання порядку реалізації та застосування всіх елементів системи забезпечення позову. Ефективність цього виду судової діяльності порівнюється з законністю та обґрунтованістю прийняття та використання в адміністративному правосудді різних елементів забезпечення позову.

До них можуть належати: можливість застосування забезпечення позову на будь-якому етапі правосуддя до моменту прийняття остаточного рішення в адміністративній справі за мотивованою заявою позивача або особи, яка звернулася до суду на захист прав інших осіб або невідзначеного кола осіб; встановлення порядку застосування судом виду забезпечення позову; облік однієї з головних підстав застосування забезпечення позову, неможливості чи суттєвого ускладнення виконання остаточного рішення суду у справі у разі неприйняття судом заходу забезпечення позову; право оскарження учасниками процесу винесеної судом ухвали про застосування заходу забезпечення позову; обрання судом для застосування конкретного виду забезпечення позову; обов'язковість виконання органом публічної адміністрації, посадовою особою, ухвали суду про застосування забезпечення позову.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ефективність права. Ліга закон. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TS001335>
2. Смолюк Р. Як вимірюють правосуддя. 12.01.2022 р. URL: <https://rpr.org.ua/news/yak-vymiriuiut-pravosuddia>
3. Проблеми ефективного судового захисту в адміністративному судочинстві. 08.12.2020 р. URL: <http://nsj.gov.ua/ua/news/problems-efektivnogo-sudovogo-zahistu-v-administrativnomu-sudochinstvi/>
4. Почепцов Ю. Ефективність і дієвість права: теоретико-правові основи критеріїв виміру. *Національний юридический журнал: теорія і практика*. 2019. Май. С. 33–35.
5. Єсімов С. С. Превентивне регулювання: теоретичні аспекти. *Соціально-правові студії*. 2020. Випуск 3 (9). С. 40–47.
6. Марцинкевич С. А. Правові засади забезпечення позову в адміністративному судочинстві: дис. ... д-ра філософії: 081. Київ, 2021. 239 с.
7. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2747-15>
8. Ковалів М. В., Гаврильців М. Т., Стахура І. Б. Адміністративне судочинство: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 596 с.
9. Забезпечення позову в адміністративному судочинстві – роз'яснює 7ААС. 10.08.2021 р. URL: <https://lyur-gazeta.com/golovna/zabezpechennya-pozovu-v-administrativnomu-sudochinstvi-rozjasnyue-7aas.html>
10. Байрачна Л. К., Бондар Т. І. Суддівський розсуд як інструмент забезпечення справедливості судочинства. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. Випуск 6 (41). С. 22–27.
11. Бортник Н. П., Єсімов С. С. Правова регламентація заходів адміністративно-процесуального примусу. *Соціально-правові студії*. 2021. Випуск 3 (13). С. 28–34.